

VALITSIJA-hankkeen keskeiset tulokset ja suositukset

Sosiaalityöntekijä palveluiden valitsijana, päätöksentekijänä ja valvojana lastensuojelun avohuollossa (VALITSIJA)

2023-2025

Johanna Kallio, sosiaalityön professori, Turun yliopisto

20.3.2026

Valitsija-hanke

- Sosiaalityöntekijä palveluiden valitsijana, päätöksentekijänä ja valvojana lastensuojelun avohuollossa.
- Toteutettu 2023-2025.
- Hankkeen kokonaisuus tuotti tietoa siitä, miten ja millä edellytyksillä sosiaalityöntekijät käyttävät harkintaa päättäessään lastensuojelun avohuollon palveluista ja tukitoimista.
 - Perustuu hankkeessa kerättyyn laadulliseen fokusryhmähaastatteluaineistoon sekä määrälliseen kyselyaineistoon.

Tutkimuskysymykset

- Miten sosiaalityöntekijät valitsevat asiakasperheilleen myönnettäviä lastensuojelun avohuollon palveluja ja tukitoimia sekä millaiseen tietoon he perustavat päätöksensä?
- Miten sosiaalityöntekijät seuraavat ja arvioivat palvelujen sekä tukitoimien toimivuutta? Entä miten sosiaalityöntekijät toteuttavat avohuollon palvelujen lapsikohtaista valvontaa?
- Mitkä tekijät ovat yhteydessä edellytyksiin, joilla sosiaalityöntekijät toimivat päätöksentekijöinä, valvojina ja harkinnan käyttäjinä lastensuojelun avohuollossa?

Miksi tämä aihe?

- Sosiaalityö voidaan nähdä muutostyönä ja sosiaalityöntekijöiden tekemät päätökset muutostyön keskeisinä välineinä.
- Lastensuojelutyössä korostuvat sosiaalityöntekijän ammatillinen asiantuntijuus (tieto, taito ja etiikka) ja hänen kykynsä käyttää harkintaa.
- Sosiaalityön keskeinen profession liittyvä tunnusmerkki on mahdollisuus autonomiseen harkintaan ja päätöksentekoon.
- Kansainvälisestä näkökulmasta katsottuna lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden vapaus toimia työssään oman harkinnan mukaan on Suomessa suuri.
- Sosiaalityöntekijä arvioi lapsen ja perheen palvelutarvetta ja tekee harkintaan perustuen päätöksen, jonka mukaisesti palveluja tai tukitoimia tulee järjestää.
- Sosiaalityöntekijän harkinnan vapaus avohuollon päätöksenteossa on suuri.
- Päätöksillä voidaan puuttua voimakkaasti yksilöiden oikeuksiin ja vaikutukset asiakkaiden ja heidän läheistensä elämään ovat usein pitkäkestoisia.

Miksi tämä aihe?

- Lastensuojelun avohuollon palvelujen ja tukitoimien paikka palvelujärjestelmässä on muutoksessa johtuen esimerkiksi lastensuojelun asiakasmitoituksesta ja hyvinvointialueuudistuksesta.
- Lastensuojelun avohuollon palvelutarpeiden ja kustannusten kasvaessa on tärkeää tietää, millaisilla argumenteilla sosiaalityöntekijät perustelevat palveluvalintoja, millaiseen tietoon he perustavat päätöksensä, ja mitä he kokevat palveluilla saatavan aikaan.
- Tarkastelimme hankkeessa myös sitä, miten sosiaalityöntekijät toteuttavat lastensuojelun avohuollon lapsikohtaista valvontaa.
- Tutkittua tietoa lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijöiden harkinnasta, päätöksenteosta sekä valvonnasta on olemassa vähän.
- Tavoitteena oli tarkastella, miten avohuollon lastensuojelupalveluiden valvontaa toteutetaan hyvinvointialueilla sekä tuottaa tutkittua tietoa valvonnan käytännöistä ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän roolista hyvinvointialueiden valvonnassa.

Aikaisempi tutkimus

- Sosiaalityöntekijöiden päätöksentekoa on tutkittu enemmän lastensuojelun sijaishuollon kontekstissa.
- Päätöksentekoon liittyvää tutkimusta on tehty eniten lastensuojelun riski- ja suojeluorientaatioon painottuvissa maissa, kuten Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa.
- Näissä maissa lastensuojelun avohuollon palveluita on tyypillisesti vähän ja lastensuojelussa painottuvat riskiarviointi ja huostaanoton tarpeen harkinta.
- Suurin osa avohuollon päätöksenteosta kohdentuu lapselle ja perheelle myönnettäviin tukitoimiin ja palveluihin sekä muuhun yhdessä asiakasperheen kanssa tehtävään tilanteen kartoittamiseen.
- Tällaista palveluorientoituneessa lastensuojelussa tehtävää avohuollon päätöksentekoa käsitellään kansainvälisessä tutkimuksessa harvoin.

Taustaa: Päätöksenteko lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä

- Lainsäädännöllä, erityisesti lastensuojelulailla on vahva työn tavoitteita, työprosesseja ja käytettävissä olevia tukitoimia määrittelevä rooli.
- Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä laatii lapsen asiakassuunnitelman, päättää myönnettävistä palveluista ja tukitoimista ja kantaa ensisijaisen vastuun lapsen edun turvaamisesta.
- Lastensuojelun avohuollon tukitoimet ovat suostumukseen perustuvia ja perheelle periaatteessa vapaaehtoisia, mutta lastensuojelun keinovalikoimaan sisältyy myös tahdosta riippumattomia toimia (kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvät rajoitustoimenpiteet).
- Raja vapaaehtoisuuden ja vastentahtoisuuden välillä on täten usein häilyvä.
- Keskitymme erityisesti päätöksentekoon, jota lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijät tekevät liittyen asiakkaille tarjottaviin palveluihin ja tukitoimiin.

Taustaa: Harkintavalta lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä (eng. discretion)

- Tarkoitetaan sitä toimintavapautta, jonka lait ja säädökset ammattilaisille työssään antavat.
- Voidaan ajatella, että juuri harkintavallan käyttö tekee sosiaalityöstä vaativaa ja vastuullista työtä.
- Harkintavalta tarkoittaa sosiaalityöntekijän ammatilliseen asiantuntijuuteen ja ammattietiikkaan perustuvaa itsenäistä ammatillista harkintaa ja päättelykykyä päätöksenteossa.
- Harkintavalta täydentää lainsäädäntöä ja eri tasoisia ohjeistuksia, jotka määrittävät työn kehykset ja ohjaavat toimintatapoja, mutta joilla ei voida antaa yksityiskohtaisia toimintaohjeita työssä kohdattaviin moninaisiin ja yksilöllisiin tilanteisiin.
- Sosiaalityöntekijän tehtävänä on päätöksenteossaan soveltaa lainsäädäntöä ja ohjeistuksia kunkin asiakastapauksen kohdalla yksilöllisesti ammatilliseen harkintaansa nojaten.
- Ammattieettiseen koodistoon nojaavaa itsenäistä harkintavaltaa pidetään usein yhtenä sosiaalityön professionaalisuuden ydinpiirteistä.
- Ei ainoastaan myönteinen asia.

Taustaa: Lapsikohtainen valvonta lastensuojelun avohuollossa

- Lapsikohtaisella valvonnalla tarkoitetaan lapsen edun turvaamista ja lapsen edun mukaisten tukitoimien ja palveluiden varmistamista.
- Kyse on sosiaalihuollon asiakasturvallisuuden osa-alueesta, joka kohdistuu asiakkaana olevaan lapseen tai nuoreen yksilötasolla.
- Sosiaalityöntekijöillä on runsaasti viranomais- ja valvontavastuuta, ja rooli valvojana on asiakasturvallisuuden näkökulmasta keskeinen.
- Lapsikohtainen valvonta on käsitteenä vielä vakiintumaton, ja siitä tiedetään vähän. Käsitettä on määritelty pääasiassa lastensuojelun sijaishuollossa, jossa sillä tarkoitetaan lapsen kodin ulkopuolisen sijoituksen ja sen tavoitteiden seurantaa.

OSATUTKIMUS 1: Sosiaalityöntekijät lastensuojelun avohuollon palvelujen valitsijoina.

- Miten lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijät valitsevat asiakasperheilleen myönnettäviä avohuollon tukitoimia ja palveluja, kuten tehostettua perhetyötä tai perhekuntoutusta, ja miten he seuraavat ja arvioivat tukitoimien toimivuutta?
- Mitkä tekijät vaikuttavat sosiaalityöntekijöiden päätöksentekoon, minkälaisen tiedon perusteella he valitsevat tukitoimia ja miten sosiaalityöntekijät perustelevat päätöksiään?
- Miten sosiaalityöntekijät seuraavat ja arvioivat tukitoimien toimivuutta sen jälkeen, kun tukitoimi perheessä on käynnistynyt?

OSATUTKIMUS 2: Sosiaalityöntekijät lastensuojelun avohuollon valvojina.

- Miten lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijät toteuttavat lapsikohtaista valvontaa?
- Miten avohuollon lastensuojelupalveluiden valvontaa toteutetaan hyvinvointialueilla?
- Tuotettiin tutkittua tietoa valvonnan käytännöistä ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän roolista hyvinvointialueiden valvonnassa.

Käytäntöpaketti

- Tuotimme tutkimustuloksiin ja aiempaan tutkimustietoon pohjautuvat mallit lastensuojelun avohuollon päätöksenteossa ja lapsikohtaisessa valvonnassa huomioitavista tekijöistä.
- Mukana työskentelyssä hyvinvointialueiden johtavia sosiaalityöntekijöitä.
- Valitsija-hankkeen tavoitteena oli saattaa tutkittua tietoa osaksi sosiaalityön opetusta.
- Yhteiskunnallinen vuorovaikutus.

Toteuttajat

Turun yliopisto: Anne-Mari
Jaakola, Johanna Holappa, Aleksi
Jalonen, Johanna Kallio

Itä-Suomen yliopisto: Tuuli
Kotisaari, Piia Seppälä, Timo
Toikko

Helsingin yliopisto: Teija
Karttunen, Sara Valli, Ida Antin,
Timo Harrikari

Keski-Suomen,
Länsi-Uudenmaan,
Pirkanmaan,
Pohjois-Karjalan,
Pohjois-Pohjanmaan,
Pohjois-Savon,
Päijät-Hämeen ja
Varsinais-Suomen
hyvinvointialueet

Kerätyt aineistot

- **Laadullinen aineisto:** Hankkeessa kerättiin yhteensä 16 fokusryhmähaastattelua seitsemältä eri hyvinvointialueelta. Haastatteluihin osallistui yhteensä 66 sosiaalityöntekijää. Haastatteluaineistoa kertyi yhteensä noin 23 tuntia, 232 sivua litteroitua tekstiä (fontti 12, riviväli 1).
- **Määrällinen aineisto:** Hankkeessa kerättiin kyselyaineisto mukana olevien hyvinvointialueiden sosiaalityöntekijöiltä. Kyselyyn vastasi 221 lastensuojelun avohuoltoa tekevää sosiaalityöntekijää kahdeksalta eri hyvinvointialueelta.

Tieteellisiä julkaisuja

- Jaakola A-M. & Radey M. & Kallio J. & Seppälä P. & Holappa J. (2026). Social Worker as Decision Maker and User of Discretion in Finnish Child Welfare. Finnish Journal of Social Research (hyväksytty).
- Jaakola, A-M. & Jalonen, A. & Kallio, J. (2025). Sosiaalityöntekijöiden näkemykset lastensuojelun avohuollon palveluiden vaikuttavuudesta ja tarjonnan riittävydestä hyvinvointialueilla. Yhteiskuntapolitiikka 90 (5–6), 498–507.
- Jalonen A. & Kallio J. & Jaakola A-M. (2026). Sosiaalityöntekijöiden päätöksenteon edellytykset ja niihin yhteydessä olevat tekijät lastensuojelun avohuollossa. Janus (vertaisarvioinnissa).
- Karttunen T. & Kotisaari T & Valli S. (2026). Kohti virhetietoista lastensuojelun työkuultuuria. Puheenvuoro. Janus (odottaa hyväksyntää)

Tieteellisiä tutkimuksia

- Kotisaari T. & Jaakola A-M. (2025). Lapsikohtaisen valvonnan edellytykset lastensuojelun avohuollossa. *Focus Localis*, 53(4), 27–44.
- Kotisaari, T., Hietämäki, J., Vornanen, R., & Toikko, T. (2025). Mikä ohjaa päätöksentekoa? Sosiaalityöntekijöiden näkemykset lastensuojelun avohuollon tukitoimien valinnasta. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 33(2), 19–207.
- Seppälä P., Jaakola A.-M. & Toikko T. (2025). Kuntatason analyysi lapsiperheiden sosiaalihuollon peruspalveluiden ja lastensuojelun erityispalveluiden yhteydestä. *Yhteiskuntapolitiikka* 3 (2025).

Tulokset: Lapsikohtainen valvonta

- Lapsikohtainen valvonta on tärkeä osa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän työnkuvaa
- Käsitteenä kuitenkin vielä vakiintumaton lastensuojelun avohuollossa
- Sosiaalityöntekijöillä on rajalliset mahdollisuudet havaita asiakasturvallisuuden tai lapsen edun heikentyminen tai puuttua niihin
- Kiire, puutteellinen koulutus ja ohjeistus heikentävät lapsikohtaisen valvonnan tehokkuutta ja systemaattisuutta
- Etenkin pienten lasten näkökulman huomioiminen valvonnassa jää vähäiseksi
- *Tarvitaan lapsikohtaisen valvonnan malli ja laatukriteerit avohuollon palveluihin*
- *Organisaatioiden käytäntöjä on kehitettävä tukemaan lapsikohtaista valvontaa ja virhetietoisuutta lastensuojelussa*

Tulokset: Päätöksenteko ja harkintavalta

- Palveluiden valinnassa painottuvat ammatillinen intuitio, tiimeissä jaettu kokemustieto ja asiakaskohtainen arviointi
- Perehdytystä päätöksentekoon ei juurikaan ole tarjolla
- Asiakkaan motivaatio määrittää palveluiden valintaa, mutta asiakkaan neuvotteluvara kapenee, kun riskiarvio nousee
- Avohuollossa liikutaan pakon ja suostumuksen rajamailla, mikä on hyvä tiedostaa sosiaalityössä
- Sosiaalityöntekijöiden harkintavaltaa koetellaan monesta suunnasta, mutta lopulta lapsen etu on johtava periaate päätöksenteossa
- *Tarvitaan yhtenäinen viitekehys tukitoimien ja palveluiden vaikutuksien arviointiin*
- *Tarvitaan koulutusta päätöksenteosta ja siihen vaikuttavista tekijöistä*
- *Tarvitaan vaikuttavuuden/vaikutuksien systemaattista seurantaä hyvinvointialueilla*

Tulokset: Päätöksenteko ja harkintavalta

- Lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijät pystyvät käyttämään harkintaansa ja autonomiaansa päätöksenteossa verrattain hyvin
- Selvä enemmistö sosiaalityöntekijöistä arvioi pystyvänsä tekemään päätöksiä lapsen edun ja lain mukaisesti
- Sosiaalityöntekijöiden arvioiden mukaan päätöksiä ei pystytä tekemään avohuollossa oikea-aikaisesti
- Sosiaalityöntekijät raportoivat, että päätöksenteolle ei ole tarpeeksi aikaa
- *Hyvinvointialueilla huomioitava jatkossa, että päätöksiä voidaan tehdä oikea-aikaisesti ja että päätöksentekoon olisi riittävästi aikaa*
- *Lähiesihenkilön ja työyhteisön rooli on keskeinen sosiaalityöntekijöiden päätöksenteon tukijana*

Tulokset: Sosiaalityöntekijöiden kokemukset vaikuttavuudesta

- Sosiaalityöntekijöiden näkemysten mukaan lastensuojelun avohuollon palveluilla saadaan aikaan myönteisiä vaikutuksia lasten ja perheiden tilanteissa, vaikka avuntarpeisiin vastaamisessa ei aina onnistuta.
- Sosiaalityöntekijöiden mukaan lastensuojelu toimii tällä hetkellä muiden palveluiden puutteiden tai niihin pääsyn vaikeuden korvaajana.
- Sosiaalityöntekijöiden näkemyksissä oli eroja avohuollon palveluiden vaikuttavuudesta. Selkeästi vaikuttavimpina nähtiin palvelut, jotka perustuvat suoraan asiakastyöhön perheen kanssa, kuten tukiperhetyöhön, perhekuntoutukseen ja perhetyöhön.
- Suoran asiakastyön palvelut olivat kuitenkin niitä, jotka sosiaalityöntekijät arvioivat tarpeeseen nähden kaikista heikoimmin tarjolla oleviksi. Kolme neljästä sosiaalityöntekijästä arvioi sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan suoran asiakastyön tarjonnan riittämättömäksi.
- Avohuollon palveluiden mahdollisuudet vastata yli 12-vuotiaiden avuntarpeisiin ja ehkäistä heidän huostaanottamistaan erosivat sosiaalityöntekijöiden arvioissa selkeästi alle 12-vuotiaisiin nähden.

Keskeiset suositukset

- Lastensuojelun avohuollossa tarvitaan:
 - 1) Lisäkoulutusta päätöksentekoon ja valvontaan
 - 2) Päätöksentekoa ja valvontaa tukevia rakenteita
 - 3) Tietoa avohuollon palveluiden vaikuttavuudesta
 - 4) Pienten lasten näkökulman vahvistamista päätöksenteossa ja valvonnassa

Tutkimuksen jatkuminen hankkeen päätyttyä

- Keväällä 2026 arviointiin ovat lähdössä:
- (1) englanniksi kirjoitettu systemaattinen kirjallisuuskatsaus koskien virheiden tunnistamisen ja niiden haittavaikutusten lieventämisen strategioita; tätä koskeva protokolla (Karttunen ym. 2025) on jo julkaistu.
- (2) suomeksi kirjoitettu teoreettiskäsitteellinen artikkeli päätöksenteon emotionaalisista ulottuvuuksista sosiaalityössä.
- Näiden tulokset raportoidaan myöhemmin.

Tutkimuksen jatkuminen hankkeen päätyttyä

- Yhden artikkelikäsikirjoituksen laadintaan on osallistunut lastensuojelun professori Melissa Radey Yhdysvalloista.
- Aloitimme yhteistyön hänen kanssaan hankkeen puitteissa ja vuoden 2025 lopussa Radey keräsi vertailukelpoisen kyselyaineiston Floridasta, joten jatkamme yhteistyötä hänen kanssaan Valitsija-hankkeen päättymisen jälkeen.

Käytäntöpaketti

Tutkimusperustaisia
lähestymistapoja päätöksenteon tueksi

Kokonaisuus Innokylässä: <https://www.innokyla.fi/fi/kokonaisuus/paatoksente-ko-ja-lapsikohtainen-valvonta-lastensuojelun-avohuollossa>

Kenelle? Mitä?

- Kontekstina suunnittelussa lastensuojelun avohuolto

=> sisältö, painopisteet, näkökulma

- Sosiaalityöntekijät, johtavat sosiaalityöntekijät, sosiaaliohjaajat, sosiaalityön ja sosiaalialan (AMK) tutkinto-opiskelijat (soveltuen)
- Toisaalta: materiaaleissa joustavuutta, sovellettavuutta

- Innokylässä julkaistava kaikille avoin koulutusmateriaali
- SOSNET – yliopistoverkoston kautta järjestettävä *Arviointi ja päätöksenteko sosiaalityössä (5op)* verkko-opintojakso sosiaalityön pääaineopiskelijoille (syksy 2026 alkaen)

Sisältö & muodot

- Käytäntöpaketissa keskityttiin/luotiin mallit
 - (1) Päätöksentekoon
 - (2) Lapsikohtaiseen valvontaan
- Sisältää erillisen "*Keskustellaan päätöksenteosta yhdessä*" -kehittämistiimin materiaalin
- Oheiskirjallisuutta, linkkejä lisämateriaaleihin
- Kaksi erillistä opasta
- Valikoidut materiaalit yksittäisinä visualisoituina osina
- Kehittämistiimin materiaali power point -muodossa

Tavoitteista

- Päätöksentekoa koskevan tiedollisen osaamisen, ymmärryksen vahvistaminen
- Tuki käytännön työlle, reflektiolle, yhteiselle oppimiselle
- Henkilökohtaiseen tiedostamiseen kannustaminen (*mitä ajattelen, miten ajattelen, miksi ajattelen tietyllä tavalla, miten muutoin voisinkin ajatella?*)

KESKIÖSSÄ

Konkretia

Lukijaystävällisyys

Visualisoinnit

Tutkimusperustaisuuden vahvistaminen

Tutkimustulokset osaksi opetusta

- Hankkeen tutkijoista iso osa työskentelee opetustehtävissä Turun, Helsingin ja Itä-Suomen yliopistoissa, jolloin he kykenevät hyödyntämään hankkeessa saatuja tuloksia opetuksessaan.

- Tämän lisäksi on valmisteilla sosiaalityön syventäviin opintoihin (maisterivaihe) sijoittuva valtakunnallinen verkkokurssi (Sosnet) "Asiakkaan tilanteen arviointi ja päätöksenteko" (5 op).
- Tähän liittyviä sisältöjä on vähän tarjolla sosiaalityön opetussuunnitelmissa eri yliopistoissa Suomessa.
- Opintojakson on tarkoitus olla tarjolla lukuvuodesta 2026–2027 alkaen.

Yleistajuisia julkaisuja

- Blogikirjoitus "Yhteinen ääni: Päätöksenteko, harkintavalta ja lapsikohtainen valvonta lastensuojelun avohuollossa" 17.9.2025 Sote-akatemia.
- Blogikirjoitus "Laatua lastensuojelun avohuollon sosiaalityön päätöksentekoon" 6.11.2024 Profiamin Vieraskynä.
- Blogikirjoitus "Lastensuojelun avohuollon tukitoimia koskeva päätöksenteko ja vaikutuksien arviointi" 27.5.2024 Transform tutkimusalustan blogisarja.
- Blogikirjoitus "Tutkitaan yhdessä: päätöksenteko ja lapsikohtainen valvonta lastensuojelun avohuollossa" 25.1.2024 Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen blogi
- Lisäksi julkaistu podcasteja (Sote-akatemia ja Pari sanaa lastensuojelusta).

Get inspired.

TURUN
YLIOPISTO